

Max Frisch
NAJ MI BO IME GANTENBEIN

prevedel Vital Klabus

Ljudje, ki so bili zraven, poslednji, ki so še govorili z njim, naključni znanci, pravijo, da tisti večer ni bil nič drugačen kot sicer, dobre volje, pa ne prešeren. Večerja je bila slastna, ampak ne preobilna; vsi so veliko govorili, brez konca in kraja in na nivoju, pri čemer on vsaj sprva, kakor kaže, ni bil tišji od drugih. Nekdo zdaj trdi, da se je čudil njegovemu trudnemu pogledu, kadar je poslušal; potem je spet sodeloval, zato da bi bil med njimi, z dovtipi, torej nič drugačen, kakor so ga poznali. Pozneje je vsa gruča zavila še v neki bar, kjer so drugi, ki njega niso poznali; nemara je zategadelj utihnil. Naročil je samo še kavo. Ko se je pozneje vrnil iz toaleta, pravijo, je bil bled, pravzaprav pa so to opazili šele, ko se ni znova usedel, pač pa poprosil, naj mu oprostijo, rad bi šel domov, na lepem se nič kaj dobro ne počuti. To je povedal kar na kratko, brez seganja v roke, mimogrede, da bi jih ne zmotil v pogovoru. Nekdo je še rekel: Počakaj vendar, saj se mi tudi ne bomo tu postarali! Vendar ga ni bilo mogoče zadržati, pravijo, in ko mu je garderoberka končno prinesla plašč, si ga ni oblekel, temveč si ga je samo vrgel čez roko, kakor da se mu mudi. Vsi pravijo, da ni dosti pil, in nikomur ni bilo prav jasno, ali se zares počuti slabo ali ni to le izgovor; smehljal se je. Morebiti je bil še s kom domenjen. Dame so ga laskavo podražile; bilo je videti, da nima nič zoper ta sum, vendar ni nič več rekel. Morali so ga pustiti, da je šel. Ura niti še ni bila polnoč. Ko so potlej opazili na mizi njegovo pozabljeno pipo, je bilo prepozno, da bi kdo stekel za njim ... Smrt je morala nastopiti takoj nato, ko se je usedel v svoj avto; luči za vožnjo so bile prižgane, prav tako motor, smernik je kar naprej mežikal, kakor da hoče vsak hip zapeljati na ulico. Sedel je vzravnan, z glavo nazaj, z obema rokama na siloma odpetem ovratniku, ko je prišel neki stražnik, da bi pogledal, zakaj

avto z vključenim motorjem ne odpelje. Morala je biti nagla smrt, in ljudje, ki niso bili zraven, pravijo, da je bila lahka – jaz si tega ne morem predstavljati – smrt, kakršno bi si človek želel ...

Predstavljam si:

Tako bi lahko umrl Enderlin.

Ali pa Gantenbein?

Rajši Enderlin.

Ja, rečem tudi jaz, poznal sem ga. Kaj se le to pravi! Predstavljaj sem si ga, in zdaj mi je vrgel moje predstave nazaj kakor staro ropotijo; on ne potrebuje več nobenih zgodb kakor obleke.

Sedim v nekem baru, popoldne, zato sam s točajem, ki mi pripoveduje svoje življenje. Čemu pravzaprav? Pripoveduje mi pač in jaz poslušam, medtem ko pijem ali kadim; nekoga čakam, berem časopis. Tako je bilo! pravi on in splakuje kozarce. Torej resnična zgodba. Verjamem! mu rečem. On briše splaknjene kozarce. Ja, reče znova, tako je bilo! Jaz pijem – mislim si: Nekdo je nekaj izkusil, zdaj išče zgodbo o svoji izkušnji ...

Bil je možak moje starosti, sledil sem mu od trenutka, ko je stopil iz svojega voza, iz citroëna, se mi zdi, zaloputnil vrata in si vtaknil sveženj ključev v hlačni žep. Njegova postava je prišla v poštev. Pravzaprav sem bil namenjen obiskati muzej, najprej zajtrkovati, potem obiskati muzej, ker so bile moje poklicne zadeve opravljene in ker v tem mestu nikogar nisem poznal, in bilo je po naključju, da mi je zbudil pozornost, ne vem kako to, zganil je z glavo, kakor da ga skrbi. Prižgal si je cigareto. To sem opazil v

trenutku, ko sem si sam hotel prižgati cigareto; nisem si je prižgal. Sledil sem mu obrnjen v desno, še vedno ne da bi videl njegov obraz, brez obotavljanja in brez naglice, cigareto pa sem odvrigel. To je bilo v bližini Sorbone, dopoldne. Kakor da je kaj začutil, se je še enkrat vrnil k avtu, da bi preskusil, če je vrata zares zaklenil, sveženj ključev je iskal v napačnem žepu. Medtem sem se jaz delal, kakor da si ogledujem neki letak, in si pri tem prižgal pipo, zato da bi se razločeval od njega. Že sem se zbal, da se bo usedel v avto in se odpeljal, medtem ko se jaz hlinim, da berem letak, spored gledališča TNP. Potlej pa, slišal sem, kako je zadrlesknil vrata, in sem se obrnil, se je on napotil peš, tako da sem lahko šel za njim. Opazoval sem njegovo hojo, njegovo obleko, njegove gibe. V oči je bilo samo to, kako vesla z rokami. Očitno se mu je mudilo. Šel sem za njim ob obokih, v smeri proti Seni, in četudi le zato, ker v tem mestu ravno nisem imel nič drugega početi. Zdaj je nosil aktovko, potem ko je, kakor sem se spominjal, prvič odšel od voza brez aktovke. Ker so me odrinili vstran ljudje, ki so mi na prehodu za pešce valovili naproti, sem ga izgubil izpred oči in sem že spet hotel odnehati; drugi ljudje pa so me porivali naprej, vsi so hoteli čez cesto še pred rdečo lučjo. Nehote sem šel naprej. Natanko vem, da iz tega nikoli ni nič; prej ali slej bo vsakdo, ki vanj zapičim pogled, izginil v kakih vratih ali pa bo na lepem pomignil taksiju, in preden jaz prav tako ujamem prost taksi, je vsakokrat prepozno, potem se lahko samo še dam odpeljati nazaj v hotel, kjer se oblečen in obut uležem na posteljo, izčrpan od svojih nesmiselnih potov ... To je pač moja muha! ... Komaj sem torej odnehal, pravzaprav vesel, da mi ni treba zasledovati še naprej, sem ga prepoznal znova, in sicer po tem, kako vesla z rokami. Čeprav je bilo dopoldne, je nosil temno večerno obleko, kakor da prihaja iz opere. Morebiti

je bilo to tisto, kar me je zvezalo s tem neznancem, spomin na neko dopoldne v temni večerni obleki, ko sem prišel od neke ženske. Mojega zasledovanja še ni ali pa ni več čutil. Sicer je bil brez klobuka kakor jaz. Četudi se mu je mudilo, ni napredoval nič hitreje kakor jaz, ki nisem smel z enako naglico zbuditi pozornosti, temveč sem moral iti kakor vsi drugi; tako me je od enega do drugega bloka hiš vselej nekoliko prehitel, posebno še, ker sem bil pripravljen odreči se temu nepotrebemu zasledovanju, potem pa sva pred zaprtim semaforjem vsakokrat spet prišla v isto tropo. Obraza mu še zmerom nisem videl; toliko da sem kdaj izkoristil kako vrzel v gneči in prišel v isto vrsto z njim, se je že ozrl na drugo stran. Enkrat se je ustavil pred izložbo, tako da sem njegov obraz lahko videl v odsevu, vendar ga nisem nagovoril; njegov obraz ni prišel v poštev – stopil sem v najbližjo točilnico, da bi slednjič pozajtrkoval ... Naslednji, v katerega sem zapičil pogled, je imel kožo, kakršno imajo le Američani, mleko s sončnimi pegami, milnato kožo. Kljub temu sem šel za njim. Od zadaj sem mu prisodil petintrideset let; lepa starost. Pravkar sem si naročil sedež za polet nazaj in sem bil pravzaprav namenjen pognati preostale ure nemara v Centralnem parku. Sorry! je rekel, ker se je zadel obme, in obrnil sem se, a sem ga videl le še od zadaj. Nosil je skrilsto siv plašč, bil sem radoveden, kam me bo popeljal ta. Včasih kakor da tega on sam ni vedel, obotavljal se je in bilo je videti, da je na tem Manhattnu tudi nekam zgubljen. Dlje ko sva hodila, toliko bolj mi je postajal simpatičen. Preudarjal sem: od česa živi, kaj dela, kako stanuje, kaj vse je že izkusil v svojem življenju, česa ni izkusil in kako misli, medtem ko takole hodi med milijoni drugih ljudi, in za koga se ima. Videl sem njegovo plavo glavo nad skrilsto sivim plaščem in pravkar sva prekoračila 34. ulico, ko je naen-

krat obstal, da bi si prižgal cigareto; opazil sem prepozno, tako da sem pomotoma šel kar mimo njega, ko je on začel kaditi; drugače bi bil nemara izkoristil to priložnost in mu vljudno ponudil svoj vžigalnik, zato da bi se lahko spustil z njim v pomenek. Ko sem se obrnil, ni imel nič več las na glavi, in seveda sem si takoj rekel, da to ne more biti isti mož, gotovo sem ga v gneči zgrešil in ga zamenjal, skrila-sto sivih plaščev je veliko. Vseeno pa sem se ustrašil, ko je bil na vsem lepem petdesetleten mož. Na to nisem bil pripravljen. *Can I help you?* je vprašal, in ko mi ni bilo s čim pomagati, je šel svojo pot naprej z oblačkom dima nad ramo. Bil je moder dan, sončen, ampak v senci strupeno mrzel, vetroven; od sonca obsijani nebotičniki so odsevali v steklenih senčnih stenah in človek v hladu teh globeli ni mogel obstati na mestu. Zakaj naj bi to ne bil petdesetleten mož? Njegov obraz je prišel v poštev. Zakaj ne obraz s plešo? Rad bi ga bil ponovno videl od spredaj, ampak do tega ni več prišlo; sicer je hodil bolj mirno kakor prejšnji mlajši neznanec, a je naenkrat izginil v nekih vežnih vratih, in čeprav sem stopil za njim – pomišljal sem si komaj dve ali tri sekunde –, sem samo še videl, kako je pravkar vstopil v dvigalo, katerega bronasta vrata, ki jih je imel na skrbi črncem v uniformi, so se počasi zapirala (kakor v krematoriju), nezadržno; sicer sem pri priči, potem ko sem vtaknil tudi svojo cigareto v čeber, poln peska, kakršni so tod v navadi, stopil v najbližje vzporedno dvigalo, stal stlačen med drugimi, ki so vstopali, brž povedali številko nadstropja in izstopali, ko je bilo slišati njihovo številko; stal sem in gledal, kako se urne številke zasvetijo druga za drugo, nazadnje sam s črncem in skomigajoč z rameni, ko me je ta vprašal, kam vendar hočem, poslopje je imelo 47 nadstropij ...

Nekdo je nekaj izkusil, zdaj išče temu ustrezno zgodbo – vse kaže, da se ne da živeti z izkustvom, ki ostane brez zgodbe, in včasih sem si predstavljal, da ima kdo drug prav zgodbo mojega izkustva ...

(Točaj že ni tisti.)

Jutranji somrak pred odprtim oknom malo po šesti uri se je zdel kakor skalna stena, siva in brez najmanjše reže, granit: – iz tega granita butne kakor krik, vendar neslišno, na vsem lepem konjska glava s široko odprtimi očmi, s peno v zobovju, z rezgetom, ki pa ga ni slišati, živo bitje, poskusilo je skočiti iz granita, kar se v prvem zaletu ni posrečilo in se nikoli, to vidim, nikoli ne bo posrečilo, samo glava s plapolavo grivo štrli iz granita, vsa divja, polna smrtne groze, trup je ostal notri, brez upanja, bele oči me blodne gledajo, iščejo milost –

Prižgal sem luč.

Ležal sem buden.

Videl sem:

– v nepričakovani odrevenelosti griva iz rdeče terakote, brez življenja, terakota ali les s kredasto belim zobovjem in z lesketavo črnimi nozdrvmi, vse umetelno poslikano, neslišno se konjska glava počasi umakne v skalo, ki se neslišno zapre, vsa brez najmanjše reže kakor jutranji somrak pred oknom, siva, granit kakor na Gotthardu; v dolini, globoko spod, daljna cesta, po njenih vijugah vse polno pisanih avtomobilov, ki vsi drdrajo v Jeruzalem (ne vem, od kod to vem!), kolona pisanih avtomobilčkov, kakor igračke.

Pozvonil sem.

Zunaj je deževalo.

Ležal sem z odprtimi očmi.

Ko je bolniška sestra končno prišla in vprašala, kaj vendar je, sem zaprosil za kopel, kar pa brez zdravnikovega dovoljenja ob tej uri ni bilo mogoče; namesto tega je dala kozarec soka in me opomnila, naj bom vendar pameten; spim naj, je rekla, da bom jutri imel lep izvid in me bodo v soboto lahko odpustili, in ugasnila je luč ...

Predstavljam si:

Ko slednjič pride mlada nočna sestra, Letonka (ime ji je bilo Elke), najde prazno posteljo; bolnik si je kar sam natočil vodo za kopel. Spotil se je, in ker se pač hoče kopati, stoji nag v oblakih vodne pare, ko zasliši njene očitke, še zmerom ne da bi jo videl, namreč Elke, ki je vsa iz sebe in zatrjuje, da on ne ve, kaj počne. Šele ko je zaprla okno in ko siva sopara, ki je orosila tudi zrcalo, polagoma začne pojemat, se bolnik naenkrat zave svoje nagote; nasmehne se. V posteljo naj gre, reče ona, takoj nato zapre vodno pipo, in ker on tega ne stori, jo hoče zapreti ona; ampak zdaj ji je nagi napoti, in ker trenutno nima pri roki nič drugega, s čimer bi se pokrnil pred mladim dekletom, si pomore s šalo: Jaz sem Adam! Njej se to ne zdi nič smešno. On ne ve, zakaj se sam smeje. Čemu se le hoče kopati ob tej uri, ga ona povpraša z glasom strokovnjaka, zraven pa še brez zdravnikovega dovoljenja? In potem urno vzame iz omare frotirko, da bi končala to neumnost; pomoli mu jo, da bi se ne prehladil, in ne reče niti besede, on pa jo pogleda, kakor da vidi Elke prvikrat. Dekle z vodeno sivimi ali zelenkastimi očmi. Prime jo za ramena. Dekle s plavimi lasmi in velikimi zobmi. Kaj pa to! reče ona, on pa drži roke na njenih ramenih in sliši reči sam sebe: Jaz sem Adam in ti si Eva! Zdaj še zveni kakor šala; ona si ne upa klicati v bolnišnici sredi noči in samo pritisne na zvo-
nec, z drugo roko pa otepa proti temu noremu človeku, na lepem vendarle vsa prestrašena, odkar ji je pazljivo vzel z

glave čepico, modro z rdečim križem. Njen obraz pozna že tedne, novi pa so mu njeni lasje, plavi, zdaj razpuščeni in kipeči lasje. Saj ji noče nič hudega, samo povedal bi rad: Jaz sem Adam in ti si Eva! pri čemer drži njene lase, tako da ona ne more več zganiti z glavo. Me slišiš? jo vpraša. Njej pa se je bilo treba samo nasmehniti, Evi kot nočni sestri, baltski študentki-kmetici z zelenimi očmi in konjskim zobovjem; samo nasmehnila bi se bila, pa bi bilo spet vse šala. Ampak ona strmi vanj. On kakor da ne ve, da je nag. Ona se nič več ne otepa, saj on tega niti ne čuti; Elke se brani samo zato, da bi dobila nazaj svojo modro čepico, ampak zaman, čeprav se je medtem prikazal na hodniku neki nočni dežurni zdravnik. Bolnik ponavlja – seveda zdravnik sploh ne razume, kaj se tu godi – kakor kdo, ki poučuje jezik in hoče s ponavljanjem kaj vbiti v glavo: Jaz sem Adam in ti si Eva, jaz sem Adam in ti si Eva! Elke pa brez moči kakor pred pijancem zakriči ne nad njim, temveč nad dežurnim zdravnikom. Zakaj le stoji in ji ne pomaga. Pri tem ji vendar nihče nič noče. Zdravnik si je vtaknil roke v belo haljo in se ne gane. Reži se, ker ne ve prav dobro, ali ni on tisti, ki je nespodoben, kot očividec, četudi ne po svoji volji. Kaj naj bi storil? Šele ko nagi opazi, da na tem hodniku nista sama, četudi sta Adam in Eva, in ko stopi k dežurnemu zdravniku, se njegovo režanje porazgubi; ampak tudi zdaj ne potegne rok iz žepov na svoji beli haljici. Kdo ste vi? vpraša nagi, kakor da tega dežurnega zdravnika še nikoli ni bilo. Z rokami v žepih bele haljice, po kateri se loči od nagega, napravi zdravnik nekaj, kar je hujše od režanja: nagega nagovori z njegovim imenom. Prijazno. Ampak od tega trenutka naprej je vsega konec. Nič se ne da storiti. Elke, odpuščena iz ogroženosti v njegovih rokah, si popravlja lase. Vi ste pa hudič! ponavlja bolnik, dokler dežurni zdravnik slednjič ne poteg-

ne rok iz bele haljice, se oprime stopniščnega držaja in se začne korak za korakom umikati. Vi ste hudič! reče nagi, ne kričé, vendar odločno, brž ko hoče beli znova obstati in nekaj reči: Vi ste hudič, vi ste hudič! medtem ko poskuša Elke, zdaj spet s tisto bedasto čepico na svojih plavih laseh, pomiriti, ampak zaman. Nagemu še na misel ne pride, da bi se vrnil v svojo sobo. Hoče v dvigalo, ki ga pa ni v tem nadstropju, in ker ne more dolgo čakati, steče po stopnicah dol – kar mimo dežurnega zdravnika – tako na lepem, da se zdravnik in Elke lahko samo spogledata ... Ker pa ga tudi osupli vratar očitno ni ustavil, čez dve minuti resnično stopa po cesti, kamor že tedne ni prišel, mimo ljudi pod lesketavimi dežniki, ki ravno čakajo na cestno železnico in ne verjamejo svojim očem: popolnoma gol moški, ki stopa pošev čez cesto, ne da bi se menil za prometna znamenja, v smeri proti univerzi. Sredi ceste obstane in si naravna zapestno uro, edino, kar nosi na sebi; neki kolesar, žvižgajoč pekovski vajenec, se mora zavoljo njega ustaviti, zdrsrne mu na mokrem tlaku in pade, kar nagega prestraši, tako da se kar naenkrat spusti v tek, četudi ga nihče ne zasleduje. Prav narobe, ljudje se umaknejo v stran, obstanejo, samo gledajo za njim. Vseeno pa ima občutek, da je zasledovan. Že pri univerzi se mora oddihovati; težko diha sklonjen naprej, z rokami oprtimi na bleda kolena, potlej spet zravnčan, pri čemer roke vzdiguje vsaksebi in jih spušča kakor pri pouku telovadbe, temu je že dolgo. Na srečo dežuje. Ne ve, zakaj je to sreča, pač pa to čuti. Ve, da ni Adam, ve, kje je: v Zürichu, nikakor ne ves iz sebe, ampak nag, tako da mora spet leteti, držeč lahti kolikor mogoče ohlapno. Nič ne ve, kako da je nag; kako je prišlo do tega. Enkrat se prepriča, ne da bi se zato ustavil, če ima očala, in samo po nihanju svojega uda zaznava, da je nag. Torej naprej, z lahtmi kolikor mogoče ohlapnimi. Ko bi ne bil

nag, bi se zgrudil od izčrpanosti. Torej naprej. Da bi prizanašal močem, dirja navzdol, čeravno bi rajši v gozdove, torej proti mestu. Nekje preusmerjen promet, rdeča luč, kolona voz, ki niso namenjeni v Jeruzalem, in obrazi za nihajočimi brisalci, medtem ko se čisto goli mož brez dežnika rine med bleščéčo se pločevino: ne more čakati, bolj si nag, če ne letiš. Torej naprej, mimo prometnega stražnika, ki ostane z iztegnjeno roko na svojem podstavku, kakor da ne verjame svojim očem. Kakor žival si bolnik enkrat najde gradbišče, **DOSTOP DOVOLJEN SAMO UPRAVIČENCEM**, kar mu pride prav, tu si oddihuje za neko pregrajo iz desk, a ne zdrži dolgo, ne da bi tekel in tekel. Kam? Enkrat javni park, kjer ob tej zgodnji uri ni nikogar, posebno ker dežuje; tu bi se lahko usedel na mokro klopi, nihče bi ga ne motil, tako prazne so vse klopi ob tej uri; motila bi ga le njegova nagota, o kateri ne sanja, o ne, ki jo vidi, brž ko ne teče. Ne bo se prebudil kakor iz sanj. Nag je, ves bled, s črno sramno dlako in udom, z očali, zapestno uro. Izčrpan in sopeč, ampak nekaj časa blažen, z zemljo med prsti na nogah, s travo med prsti na nogah, počasneje, vendar ne da bi se ustavljal, trzajoč od težke sape kakor bičanec, počasneje in zmerom počasneje, blažen kakor drsalec na ledu, z rokami oprtimi v boke, kakor drsalec v spokojnih zavojih teče čez javno trato, zdaj na levo in zdaj na desno okrog naslednje platane; pri tem se mora zasmejati: Jaz sem Adam in ti si Eva! Samo da to nič več ne pomeni, tako da steče naprej in spet čez cesto, držeč lahti ohlapno kolikor mogoče, dokler ne zagleda policije, ta ne prihaja od zadaj, temveč od spredaj, dve motorni kolesi, in ker se on smehlja, sta policista prepričana, da se je mož vdal, postavita svoji črni vozili na bližnji cestni rob, jima iztakneta noge, povlečeta vozili na bližnji cestni rob, jima iztakneta noge, povlečeta vozili nazaj in ju nasadita,

preden mu stopita naproti, moža v črnih usnjenih jopičih in škornjih in čeladah, opremljena kot globokomorska potapljača, vsa okorna, in preden spet občepita na črnih motornih kolesih, preden sta pognala motor, preden sta, z enim škornjem uprta v tlak, obrnila motorni kolesi, je on že dosegel stopnice, po katerih z motornimi kolesi ni mogoče. Zdaj teče samo še njegovo telo. Neka hišna vrata z medjo, ki jih pozna, so zaklenjena. Zdaj spet sredi vozišča, kakor da jima hoče olajšati, teče, dirja, dokler črni motorni kolesi po ovinkih nista spet tu, eno na levi, eno na desni, spremstvo, ki mu je v zabavo. Kličeta mu, naj obstane; očitno pozabljata, da je čisto nag ...

Spominjam se:

Vse nadaljnje mi je pravil nekdo, ki se mu je to resnično pripetilo ... Z njim so prijazni, pravi ta, razumevajoči. Sedel je na odru ves drgetajoč med kulisami od prejšnjega večera. Zavesa je bila vzdignjena, parter pa prazen. Razsvetljava za skušnje. Vendar se skušnja še ni začela; šele odrski delavci so bili tu. Policist s črnimi škornji in kredasto čelado si ves zbeگان, ker je bil prvokrat v svojem življenju na odru, ni upal sestiti, čeprav je bilo na pretek stolov, razpostavljenih kakor v dvorani za kronanje, vendar na pogled nemarnih, kadar ni bilo razsvetljave; zastrmel se je kvišku v soffito. Ko so se odpirala vrata v prostoru za gledalce, bile so snažilke, jih je pošiljal ven; sicer ni imel nič početi. Ni se mu zdelo prav, da bi hodil gor in dol in si tako skrajšal čas, ko je treba čakati. Prav tako se rajši ni spustil v dialog z nagim moškim, čeravno v prostoru za gledalce ni bilo nikogar, kot rečeno, niti ne snažilke; listal je po službeni beležnici, s hrbtom proti parterju, ki ga je očitno vznemirjal. Neki odrski delavec je končno prinesel nagemu, ker je drgetal, nekakšen kostim, ki je dišal po kafri, neke vrste plašč, hotel je vedeti, za kaj gre, ampak

policist ga je, s palcema za pasom, z nemim obrazom zavrnil. Nagi se je zahvalil, in zvenelo je vljudno-vsakdanje. Plašč je bil sinje barve z zlatimi čopi, kraljevski plašč s podlogo iz cenene kodelje. Bolele so ga noge, poprej so tekle po teru, po teru z drobnim prodcem. Pozneje se je prikazal neki gospod v civilu, ki ni povprašal po osebnih podatkih, kakor bi bil človek pričakoval; bilo je videti, da mu je vse znano. In vse je potekalo, kakor da bi se godilo vsak dan. V avtu – ni bil rešilni, ampak vozač je nosil čepico z mestnim grbom – so govorili o vremenu, o tem, da je južni veter odnehal; spredaj v vozu: vozač s čepico in globokomorski potapljač, ki si je čelado vzel na kolena, zdaj neverjetno majhna glava, oba nema, zadaj v vozu. Inšpektor (tako ga je nagovoril vozač) in tisti v kraljevskem plašču z zlatimi čopi, ampak bos. Čemu je stekel ravno v opero, je kar tako povprašal inšpektor, pa sam sebi segel v besedo s tem, da je ponudil cigarete. Tisti v kraljevskem plašču je zmajal z glavo. Peljali se niso v kantonalno bolnišnico, temveč v smeri proti Balgristu, seveda ne da bi bil kdo omenil kam; na Kreuzplatzu, če ne že prej, je postalo jasno, da ravnajo z njim kot z duševnim bolnikom. Pri Burgwiesu, po molčeči vožnji od Kreuzplatzu naprej, je stvarno poizvedel, če mu bodo pošto še danes začeli prinašati na drug naslov; isto vprašanje je ponovil, ko je sedel v predsobi nasproti mlademu asistentu, ki se je trudil, da ne bi bil začuden nad svojim sinjim plaščem z zlatimi čopi. Rečeno je bilo, da bodo njegova oblačila prispela vsak hip. Spet ta prijaznost, ki je šla tako daleč, da so se vsi izogibali izreči njegovo ime. Profesorja še ni bilo v hiši. Da ne bi bili brez konverzacije, je on dejal, da se mu kaj takega še nikdar ni pripetilo, in verjeli so mu, kolikor je bil asistent (tudi spet z rokami v žepih svojega belega plašča) pred profesorjevim prihodom upravičen sam verjeti.

Hotel je zavpiti, je rekel; pri tem je sedel povsem miren, razumen, vljudno-vsakdanji. Ko si je umival roke, ki so bile zamazane od tera in krvi, in ko si je roke obrisal, se je pogledal v zrcalu; prestrašil se je kostima, manjkala je samo še krona. Njegova lastna oblačila, mu je nekdo rekel ponovno, morajo priti vsak hip. Potem je znova dejal, da je hotel zavpiti. Asistent je to vzel na znanje. Zavpiti? Pri-kimal je, ja, z vnemo mutca, ki domneva, da ga razumejo. Zakaj zavpiti? Tega ni vedel.

Kakor če bi padel skozi zrcalo, več človek ne ve, ko se spet prebudi, padec kakor skozi vsa zrcala, in potlej, malo po tistem, se svet spet zloži v celoto, kot da se ni nič zgodilo. Saj se tudi ni nič zgodilo.

Sedim v nekem stanovanju: – v svojem stanovanju ... Veliko časa ni moglo preteči, odkar so tu živeli ljudje; vidim ostanke burgundca v steklenici, otočke plesni na žametno črnem vinu, dalje krušne ostanke, ampak trde kot opeka. V hladilniku (pogledal sem vanj, čeprav nisem bil nič lačen) se grbanči gnjat, v mrazu vsa izsušena in skoraj črna, tudi nekaj sira je še tu, razpokanega kakor drevesna skorja, vsega zelenkastega, in kozarec smetane, ki pa ni več tekoča, in v skledi plava še kalen ostanek kompota, sluz od marelic. Potlej konzerva z gosjimi jetri. Popotnica za kako mumijo? Ne vem, zakaj nisem vsega vrgel v vedro za smeti ... Čepim kar v plašču in čepici, ker zunaj dežuje. Čepim na držaju naslanjača in se igram z odčepnikom. Odčepnik pač ostane odčepnik, standard, gospodinjski pripomoček v slogu dobe. Vidim: nekdo je zvil naše preproge, jih blagoslovil s kafro in zvil, zvezal z vrvico, zaprl

naoknice pred dežjem in soncem in vetrom; jaz jih ne odprem. Vse oblazinjeno pohištvo je pokrito z belimi pregrinjali. Prav smešno je videti: kakor bi se šli tajno sodno razpravo. Ali kakor praznovanje na čast mrtvim v deželi s tujimi običaji. Tudi pepelniki so izpraznjeni, vidim, ne samo izpraznjeni, temveč celo umiti; vse vaze so izpraznjene in umite, da ne zaudarjajo po trohnobi ... Še zmerom čepim v plašču in čepici, z rokami v hlačnih žepih. Diši po prahu in loščilu za pod. Od oseb, ki so tu svoj čas živele, sta nesporni dve: ena moška, druga ženska. V omari vidim bluže, nekaj damskega perila, ki ni več šlo v kovček ali pa ni več po modi, na drugi strani kravate, trije hromi suknjiči za gospoda pozimi, dva za poleti, spodaj pa stojijo čevlji, porazvrščeni kakor za zbor, deloma na kopitih. Zakaj so prazni čevlji tako grozni? V roko vzamem damski čevelj, pisan in lahak kot peresce, celo poduham ga. Diši po usnju, samo po njem. Pridržim dih, prestrašen kakor vlomilec, in poslušam. Kdo naj bi le prišel! Vseeno bi pač lahko pozvonilo, nemara kak krošnar, ki ne more vedeti, da tukaj nihče več ne stanuje. Poslušam s čevljem v roki; rad bi ne bil doma. Če izvzamem vodno pipo v kuhinji, iz katere je še zmerom kapljalo, je vse tiho. Kakor v Pompejih. Tudi telefon molči. Vidim: vtikalo je ona izvlekla. Žal nimam vžigalic. Kako tiho je, kadar človek ne kadi! Zunaj cestna železnica, vmes trobljenje, ampak tu za zaprtimi oknicami, kjer čepim v plašču in čepici na držaju belo zagrjnjenega naslanjača, medtem ko zunaj dežuje, tu je kakor v Pompejih: vse še prisotno, samo časa ni več. Kakor v Pompejih: lahko se napotiš po prostorih, z rokami v hlačnih žepih, in si predstavljaš, kako se je tu nekoč živelo, preden jih je zasul vroči pepel. In tudi doni tako (ker so preproge zvite) kakor v Pompejih –

Enkrat zares pozvoni.

Jaz ne odprem –

Gospod z mojim imenom je na potovanju.

Zaman čepim v plašču in čepici, z neprižgano pipo v ustih; ne morem si predstavljati, kako se je tu živelo, še manj kakor v Pompejih, čeravno njena jutranja halja še zmerom visi v kopalnici ... nemara je bolje, da nimam vžigalic; dovolj je, da si predstavljam: kako mož, ki je tu stanoval, prižge vžigalico, kako si podrži plamenček v prgišču, dokler ni dovolj velik, potem pa ga pristavi k zavesi, prvo, drugo, tretjo in četrto in peto vžigalico, zavesa ne zagori, nobenih plamenov, samo tli, žari, smrdi, tudi senčnik na svetilki nič prav ne gori, samo smodi se in dobi luknjo z rjavim robom, smešno, treba bi bilo imeti bencin, zliti bencin po zavesah, da bi zares zagorele, po naslanjačih, preprogah, knjigah, oblekah, z vžigalicami se ne da nič napraviti, bilo bi le smešno.

20

21

Kupil si bom nove obleke, pri tem pa vem: nič ne pomaga, samo v izložbi so videti drugačne. Že ko jih prodajalec prinese v preoblačilnico in potem obzirno izgine, zato da bi jaz pomeril, vem, kako bo vse izgledalo čez četr leta. Ampak človek vsekakor ne more nag hoditi po svetu; zato se primoram, vrtim se pred premičnimi ogledali in preskušam kroj, ki mi je v izložbi še kar ugajal. Pravzaprav kupujem le na ljubo prodajalcu, ki je ves očaran, medtem ko jaz vidim svoj tilnik, ki ga ni mogoče spremeniti; kupim si v naglici in vsakokrat isto. Mučne so že minute, ko krojač uslužno počepne z blazinico bucik na roki in strokovnjaško zaznamuje s kredo, koliko se ločim od konfekcije. Vseeno je, če je blago poceni ali drago, angleško ali italijansko ali domače; vselej nastanejo enake gube na istem mestu, to že kar vem.

Drugo življenje – ?

Predstavljam si:

Nekdo se ponesreči, na primer prometna nesreča, urednine po obrazu, ni nevarno za življenje, pač pa le nevarno, da bo zgubil vid. To mu je znano. Dolgo časa leži v bolnišnici z obvezanimi očmi. Lahko govori. Lahko posluša: ptiče v parku pred odprtim oknom, včasih letala, potlej glasove v sobi, nočno tihoto, dež ob jutranjem svitu. Lahko duha: čežano, cvetje, higieno. Lahko premišlja, o čemer hoče, in tudi res premišlja ... Nekega jutra mu snamejo obvezo in sprevidi, da vidi, vendar molči; nič ne pove, da vidi, nikomur in nikoli.

Predstavljam si:

Njegovo življenje odslej, ko igra slepega tudi na štiri oči, njegovo druženje z ljudmi, ki ne vedo, da jih vidi, njegove družabne možnosti, njegove poklicne možnosti zavoljo tega, da nikoli ne pove, kaj vidi, življenje kot igra, njegova svoboda na podlagi neke skrivnosti itd.

Ime naj mu bo Gantenbein.

Drugo za drugo si merim zgodbe kakor obleke!

Sedim v neki podeželski gostilni.

Imel sem srečo, lahko bi bil zdaj ne samo mrtev, temveč kriv smrti enajstero otrok, vendar me ne bi bilo mogoče kaznovati – namesto tega torej sedim v neki podeželski gostilni in si naročim česnjevec, medtem ko avto (ki niti ni moj, temveč Burrijev avto) čaka onkraj v garaži na nadomestne dele; ne upam si premisliti do kraja, kaj bi lahko bilo ...

Imel sem srečo.

Nič ne vem, kaj sem mislil, ko sem z ugaslo pipo v ustih in hladnokrvno buden, nič utrujen, ampak miren in z obema rokama na krmilu sicer pazljiv z očmi, ampak z mislimi drugod zapeljal v ovinek, ne da bi bil pomislil na možnost nenadne poledice. (Morebiti sem mislil na tisti večer pri Burriju.) Vozil nisem več kot šestdeset kilometrov na uro, kot potrjujejo priče, in na vsej poti doslej ni bilo nikjer poledice. (Morebiti sem mislil na to, da me vabijo na Harvardsko univerzo –)

Zdaj je nehalo snežiti.

Popijem svoj kozarec češnjevca.

Kakor vselej, kadar se je kaj zgodilo, sem ves začuden nad tem, kako da si nisem tega samo mislil, ves v zadregi, kakor da me je resničnost ujela ali pa tudi napak razumela; obkrožen s pričami stojim na vsem lepem na vaškem trgu, in ko se sklonim, da bi se pogovoril z možem iz avtomehanične delavnice, ki je zlezel pod avto, sem že priznal, da sem jaz tisti, nihče drug kakor jaz, ki bi bil skoraj ubil enajstero bernskih šolarjev. Pogledam jih, otroke z rdečimi zimskimi lički in z zastavicami sape v mrzlem zraku, živijo. Ko bi se bilo zgodilo, bi se mi zdelo natanko tako neverjetno; jaz bi bil isti, kakor sem zdaj, in ne isti, zdaj obkrožen z enajstero bernskimi šolarji, ki debelo gledajo in brbljajo in živijo, priče neke nesreče z datumom in krajem, srečni ob tej senzaciji, vsi živahni, dokler ne pozvoni njihov šolski zvonec –

Naročim si drugi češnjavec.

Ob deseti uri, v torek tega in tega ...

Zdaj se že celo uro ukvarjajo z avtom, ki ni moj; šolarčki so pravo zadeli: Os je pritisnjena, kolo zvito, tudi kroglični ležaj bo najbrž treba zamenjati. Na to se ne razumem dosti. Plaši me misel na to, da bom mogoče moral tu prenočiti; čeravno je gostilna čisto v redu. Še zmerom si nisem

slekel plašča, sedim in poskušam brati časopis (lahko bi se tudi odpeljal naprej z železnico, zato da bi ne prenočeval tule; krajevni vozni red visi na vratih v toaleta), sesam pipo, medtem ko v Alžiru (berem) mučijo ljudi –

To se godi.

Če to znova preberem, to, kaj se dogaja v Alžiru ali kod drugod, in če si to zmorem nekaj trenutkov zapored predstavljati, ni na svetu ničesar drugega, in to predstavo je komaj mogoče zdržati. In pripravljen sem na vsakršno dejanje. Vendar pa sedim tu, berem že star časopis in zdržim. Ne da bi kaj storil ... Čakam na nadomestne dele za avto, ki ni moj.

Že je to spomin:

(medtem ko v Alžiru mučijo ljudi)

Mrzel in suh sneg, ki toliko da je obležal na cestni oblogi, lahak in prhek sneg, ki se zvrtniči kvišku za vsakim vozečim avtom, na sredi je bila cesta večinoma kopna, siva in suha, in samo na obakraj je obležal belkasti pajčolan, dokler ni pripeljal mimo naslednji avto, še celó vrtenje počasnega kolesa je zadostovalo, da ga je vzdignilo in ga zmerom znova drugače poravnalo kakor kak naborek na obleki. Skoraj nikdar nisem prehiteval. Tudi zunaj naseljenih krajev sem vozil komaj čez osemdeset. Bilo je v naseljenem kraju, to sem videl, četudi sem skozi srepo nihanje brisalca mislil na druge reči, moje oči so to videle, in moja noga se je odmaknila s pospešnika, in nikakor me ni zapustila prisebnost, ki je večkrat že mejila na čudež, ko sem začutil zanašanje najprej na krmilu, potem na svojem telesu. Noga mi ni pritisnila na zavoro, temveč je takoj spet dala pospešek. Ko sem začutil zanašanje, sem na levi videl gručo šolarjev, na desni pa izložbo podeželske mlekarne z reklamo za sir in čokolado. Za trenutek sem še čisto mirno upal, da me je zaneslo le narahlo in da se bom